

RIBERMÚSICA

MEMÒRIA 2011: LA IDEA DEL "NOU MÓN" IMPREGNA PER COMPLET LA GRAN FESTA DE TARDOR

El moment culminant de l'Acte Central del Ribermúsica 2011 és un muntatge audiovisual representant la consagració que els Catalans Universals fan del nou món que està naixent després que el vell "ha tocat fons". Aquesta sentència, que Raimon Panikkar va pronunciar mesos abans de la seva mort, clou el poema escènic 'Art, Ciència, Espiritualitat', presentat el 2010 en ocasió del 15è aniversari, i és la primera d'un nou capítol, 'Catalans... i universals', el primer de la Pentalogia de 'El Nou Món', de la qual en fou pròleg l'acte de l'any passat. Amb això, Ribermúsica inicia una via pròpia, emancipada finalment de l'any temàtic, que ha de portar a un nou paradigma més enllà de la pròpia pentalogia.

Les projeccions, una creació singularíssima de Guillamino i Miki Arregui, donen pas a la cançó 'He mirat aquesta terra', original d'en Raimon sobre un text de Salvador Espriu, que un elenc d'intèrprets d'arreu del món residents a Catalunya recrea de forma insòlita. Els infants de la Riborquestra s'hi afegeixen per romandre-hi fins al final, darrere els músics i al costat mateix de l'actriu Mercè Managuerra, que oficia com a lectora-narradora d'un text-guió que fa de fil conductor i es fusiona sovint amb les parts musicals.

Els mateixos intèrprets, sota la direcció de Peter Bacchus, s'encarreguen de donar forma al poema tot, que té com a substrat fonamental altres cançons d'en Raimon, arranjades pel propi Bacchus, i que es completa amb algunes de les seves creacions. Durant la consagració, les imatges d'aquells prohoms ("íclits herois d'una llegenda que és viva perquè el temps no existeix si la memòria no s'esmuny"), personatges que han conferit a aquest petit país un atribut d'universalitat que ho és també de progressisme, van desfilant virtualment per dues grans pantalles, ubicades a banda i banda de l'altar-escenari. Una sorprenent i divertida seqüència de saltirons resta a l'escena el possible transcendentalisme que podria imputar-se-li (i que mai no ha pretès) i anticipa la coreografia final.

Durant la cloenda, la 'Sardanada de l'anella' congrega una bona colla de participants, seleccionats a partir de la crida a diverses associacions de nouvinguts residents a Barcelona: són "els nous catalans que aquí hi sojornen", representants del "mosaic multicolor que avui ha convertit aquesta terra en gresol de flama iridiscent i aixopluc de nòmades i indígenes". Segons la declaració de principis de l'acte, és tot l'estol de gent d'arreu que s'ha enamorat d'un país, Catalunya, que es debat constantment en destrets d'identitat i es decandeix més i més cada dia, afectat per greus problemes de desmemòria; però ells... aquí s'han volgut quedar, aquí hi han fet arrels i format noves famílies, aquí han decidit fer de la llengua el seu vehicle de comunicació i fer-la fer d'ambaixadora amb els seus, els que romanen més enllà de les fronteres de la nova casa.

La Pentalogia del 'Nou Món' tindrà el seu epíleg el 2015, tot seguit al 300 aniversari del 1714 i la inauguració del "Nou Born", l'antic Mercat del Born reconvertit en centre cultural. El nou equipament, dividit en diversos nivells que corresponen a diferents capes històriques, tindrà com a fonament les ruïnes de l'antiga ciutat enderrocada i aplegarà, en un sol espai, memòria, explicació històrica i reflexió. La combinació del jaciment amb la imponent estructura metàl·lica concebuda per Fontseré l'any 1874 constituirà una experiència visual de gran impacte. Amb l'entrada en funcionament del Centre Cultural del Born es culminarà el procés de regeneració d'un barri, la Ribera, que en el seu atzarós devenir ha passat per successives fases d'esplendor i decadència.

Un dels moments més penosos fou el tancament del mercat (que fou per molts anys mercat central de Barcelona), ordenat per l'Ajuntament de Porcioles l'any 1971, ja a les acaballes del franquisme, en ser construït el gran complex de Mercabarna i fer-hi traslladar totes les parades. No és exagerat comparar aquest succés amb la debacle del 1714 a mans de les tropes borbòniques, per bé que la crueta d'aquells episodis deixa enrere qualsevol comparació si no és en la metàfora. En la recuperació del barri, endegada principalment després dels Jocs Olímpics de 1992, el paper de Ribermúsica ha estat determinant.

'El Nou Món' és una saga, una veritable "epopeia urbana contemporània" dividida en cinc episodis, escrita en un llenguatge èpic d'intensa vena metafòrica i caràcter arcaïtzant, amb forta càrrega mítica i profusió de cites bíbliques. Està concebuda més per a ésser escoltada que per a ésser llegida (i en això es fa indispensable la concurrència d'un bon actor o actriu amb grans dots rapsòdics) i perd el seu sentit sense la part musical que, de forma fragmentada però tanmateix concebuda com un tot -a mode de *suite* monogràfica- s'hi intercala.

Pel fet que la realització de cada episodi parteix de l'acord i avinença entre dos agents, l'inspirador de la idea i autor del text-guió i un director musical (diferent cada any i que és, alhora, artífex de la interconnexió entre música i text i autor dels arranjaments o adaptacions), la contundència de cada bloc -el literari i el musical- fa que un no prevalgui sobre l'altre ni pugui establir-se un joc d'hegemonies. Però si, tanmateix, el bloc musical té encara la possibilitat de presentar-se de forma independent, a tall de *suite* de temes que es van encadenant, no així la narració, que perd tota la força, tot el sentit, sense la part musical.

Realment, aquesta saga "s'està escrivint" en el dia a dia a partir del gran projecte de música comunitària de Ribermúsica a la Ribera, i allò més sorprenent és el fet que depassa la ficció per convertir-se en realitat, en reflectir l'odissea del propi barri -el gran protagonista- en el seu procés de redreçament, al temps que recull l'extraordinària obra de la Fundació, d'influència decisiva en aquest procés pels principis educacionals que porta implícits. Aquests principis s'entenen en una dimensió molt àmplia, que fins supera els objectius de la pròpia música i participa de la consideració genuïnament democràtica de la cultura; en el seu punt més sublim representen una encesa apologia del gran paper de les arts, les ciències i el coneixement en el desenvolupament integral de l'ésser humà.

Amb això, el Projecte Ribermúsica es manifesta com un projecte interactiu, que avança i evoluciona en contínua retroalimentació mercès a la recíproca influència entre el barri i la Fundació.

La metàfora és el llenguatge essencial de la Pentalogia del 'Nou Món', que des de la dimensió local ens explica la realitat global en uns moments que els antics referents han perdut bona part de la seva validesa.

La Pentalogia s'emmiralla en ella mateixa i deixa enrere les comparacions; deixa enrere la idolatria a mites i imperis aliens per a explicar una forma de "reconstruir" que parteix de l'individu en funció de la petita comunitat on viu. Ens parla de "mirar endins" per a recuperar l'autoestima pròpia a través de la pròpia memòria ("qui som, d'on venim i on anem"), bo i recuperant, al seu torn, l'estima al país des d'un microcosmos, la Ribera, que és com un retall a petita escala del món global.

Finalment, la Ribera es disposa a recuperar des del "Nou Born" la memòria perduda: el nou Centre Cultural, lloc de memòria i reflexió, serà també el catalitzador de la festa quotidiana i el motor d'un nou món que és també un nou país; aquesta idea (la idea del 'Nou Món') impregna per complet la Gran Festa de Tardor i la "festa" tota.

El 2011 va començar amb les representacions, els dies 3, 4 i 6 de març, de 'La Travesia', de Julia Koch i Daniel Zippi, a l'Antic Teatre, antiga sala teatral del segle XVIII, que la incombustible gestora cultural d'origen croata Semolinika Tomic està convertint en un punt de referència de les arts escèniques i el moviment al barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera.

La Travesia és la segona part d'una trilogia que comença amb La Plage, presentada a la Sala Ovidi Montllor el setembre de 2010, concebuda per aquests dos creadors amb la participació de diversos artistes residents a Barcelona i altres de New York. La Travesia fou portada al Festival Barri Brossa 2011, amb una única representació el 6 d'abril al Convent de Sant Agustí, que va tenir una extraordinària resposta de públic. Aquesta edició del festival fou la darrera que el Brossa Espai Escènic va organitzar des de la primitiva seu de l'Avinguda Allada Vermell, abans de passar a gestionar el nou centre de creació de La Seca, al carrer Flassaders. Al costat de 'La Plage', La Travesia representa un nou pas en la creació de Riberdansa, la nova línia interdisciplinària de la Fundació.

El divendres 1 d'abril Ribermúsica fou la institució invitada al Concert Final de Guanyadors del 57è Concurs de Piano Maria Canals, celebrat a la Sala Eduard Toldrà del Conservatori Municipal de Música de Barcelona. La coincidència com a presentadors de l'acte de Mariona Carulla, presidenta del "nou" Palau de la Música, i Joan Puigdemívol, director de Ribermúsica, pot representar l'inici de les relacions entre el que és l'equipament de referència musical a Ciutat Vella i la Fundació que s'ha convertit en un referent de la música comunitària al territori.

Tot seguit als parlaments, el concert de guanyadors va permetre gaudir de les formidables interpretacions de tres joves talents: l'anglo-polonès Mateusz Borowiak, el rus Alexey Lebedev i el també rus Alexey Chemov. El Concurs Maria Canals és un dels més prestigiosos certàmens pianístics de l'actualitat, i al costat del Francesc Viñas pot rivalitzar amb qualsevol dels grans certàmens internacionals. Gràcies a la intervenció del Palau de la Música, que l'ha posat sota la seva empara, el concurs ha pogut sobreviure després que dificultats de finançament el possessin al llindar de la desaparició.

El dissabte 4 de juny es va celebrar al Convent de Sant Agustí la primera 'Trobada Ribermúsica' en col·laboració amb Educació sense Fronteres, que tenia per objectiu iniciar una aliança entre dues entitats del districte que, des dels seus camps respectius, persegueixen finalitats idèntiques. La tasca socioeducativa d'aquesta organització internacional, que sobretot desenvolupa programes de cooperació a Amèrica Llatina, contempla també la labor a Catalunya des d'una àmplia perspectiva intercultural. L'encontre va transcórrer al llarg de tot el dia, amb dinar inclòs, i va propiciar l'acostament i intercanvi d'experiències entre l'equip docent de la Fundació i les famílies dels infants participants a les activitats socioeducatives. Al matí hi va haver tallers oberts de percussió i orquestra per a les famílies i els seus fills, amb una assemblea final de pares; al mateix temps, els infants van participar en un interessant joc de creació plàstica a l'entorn dels 'Objectius del Mil·lenni', un dels grans reclams del nou programa d'aquesta organització, que va ser presentat en forma de conte.

La tarda es va dedicar íntegrament a la preparació del concert de final de curs, que es va celebrar l'11 de juny al Palau Alòs, en un canvi sobtat d'ubicació a causa de la pluja. L'antic palau del carrer Sant Pere Més Baix, recuperat recentment com a casal per als joves del barri, està situat front a front al Casal de Barri Pou de la Figuera, que acull bona part de les activitats de Ribermúsica. Tot i disposar d'àmplies sales de reunions i activitats molt diverses, la sala d'actes d'aquest palau va resultar insuficient i asfixiant per a acollir el gran nombre de famílies que volien compartir amb els seus fills el treball de tot un curs. Altrament, i si la pluja no hagués aigualit la festa, el concert hauria suscitat una gran expectació entre l'allau de gent que transita pel Passeig del Born en un vespre de divendres. La vetllada, dinamitzada per l'infatigable Aragay, va presentar les intervencions dels grups de Tantarantan!, Ve-Ri-No-Tek, Bàsquet Beat i la Riborquestra, amb els seus responsables al front, Riadd Abed Ali-Abbas, Aziz Khodari, Karsten Galle, Christian Draxl i Peter Bacchus, que s'anaven enllaçant enmig de l'entusiasme de les famílies. Al final, el grup de hip-hop Beroots Bangers va posar-hi punt i final.

Al temps que s'anaven desenvolupant les activitats de la primavera-estiu del Projecte Socioeducatiu, pilotades per la Trobada Ribermúsica i el concert de final de curs, anava avançant el reportatge de Gonzalo Escuder i Nacho Gómez sobre la tasca d'Aragay al front del Bàsquet Beat, que compta amb l'equip del Casal dels Infants com a grup pilot. Aquesta iniciativa ha estat considerada un projecte pioner a nivell mundial pel departament 'Youth Initiative', de la Open Society Foundations, i forma part d'un dels sis documentals que aquesta organització realitzarà arreu del món. Això ha permès que els mitjans locals dispensessin a les activitats de la Fundació una atenció que s'havia resistit al llarg dels darrers anys. Entre el que restava d'any 2011 i ja avançat el 2012, les activitats de Ribermúsica, amb Bàsquet Beat al capdavant, han estat objecte de diversos reportatges de Barcelona Televisió ('Connexió Barcelona'), Canal Metro, Televisió de Catalunya (programa 'Actua' del Canal 33), així com d'algunes cadenes radiofòniques i mitjans escrits, com la revista 'El Ciervo', que va publicar un article d'Aragay en el seu número de desembre.

Fou el desembre un mes atapeït d'activitats en què la Fundació va participar en l'Homenatge a Teresa Losada en el marc del Dia del Migrant, celebrat el dia 19 a la Sala d'Actes del Palau Centelles de la Baixada de Sant Miquel, bellíssima edificació del segle XVI convertida avui en Centre de Documentació de la Generalitat. Aquesta religiosa gallega, resident des de 1974 a Sant Vicenç dels Horts, va rebre l'homenatge del Departament de Benestar Social i Família, personificat pel seu Conseller, Josep Lluís Cleries i pel Director General d'Immigració Xavier Bosch, al qual s'hi va sumar Maite Fandos, regidora de Benestar de l'Ajuntament de Barcelona, en reconeixement a la seva tasca continuada en favor de l'acollida de les persones que arriben a Catalunya en el seu exili forçós. L'acte va comptar també amb la presència d'Oriol Junqueras, alcalde de Sant Vicenç dels Horts. La cloenda musical va consistir en una singular intervenció d'uns petits grups de Tantarantan! i Bàsquet Beat, amb els seus responsables al capdavant, Aziz Khodari i Josep Maria Aragay, que al costat de Peter Bacchus a la flauta van oferir una singular versió de la cançó 'Vinc de molt lluny' de Lluís Llach, sobre un text de Miquel Martí i Pol. Aquesta idea, íntegrament concebuda per Jordi Virgili, el gerent de la Fundació, va anar precedida per la lectura del poema a càrrec de Najat Dahanna Yeder, responsable de la Secretaria d'Immigració; als costats dels joves, els professors van oferir uns interludis musicals amb Khodari a la darbouka i Aragay al 'shruti box', curiós instrument de vent hindú similar al nostre acordió, i al cant harmònic. També al desembre va tenir lloc el Concert de Nadal de la Riborquestra, celebrat el dia 21 a RAI, el centre de Recursos d'Animació Intercultural que té la seva seu a carrer de Carders. Amb el seu director al capdavant, Peter Bacchus, l'Orquestra Infantil Ribermúsica, no escatima esforços per a prodigar-se en totes les manifestacions on és invitada; en aquest cas va oferir el repertori que havia treballat al llarg del primer trimestre del curs 2011-2012 i va cloure l'acte amb una peça conjunta a càrrec dels sis professors.

Abans, i al llarg de la primavera-estiu, Ribermúsica havia participat a la 'Ravalstoltada', el Carnaval comunitari del Raval, el 12 de març, amb el grup de Bàsquet Beat; posteriorment, el 7 de maig, ho féu també al Festival 'Joves en Acció' al Convent de Sant Agustí, amb una actuació conjunta amb el grup 'Misquin Soldiers', del Casals dels Infants. El grup de Bàsquet Beat va participar també a la jornada 'Apropem-nos, que hi ha Festa!', el 28 de maig, dins de les Festes de Maig del Poble Nou, una trobada dedicada a la diversitat amb jocs, tallers i actuacions musicals. El 17 de juny la Riborquestra va participar a la IX edició de 'La Tarima', la festa musical que organitza anualment el Centre Civic Convent de Sant Agustí amb motiu de la Festa de la Música. El 16 de juliol, el Bàsquet Beat torna a participar en un altre esdeveniment del Raval, conjuntament amb el Casal dels Infants: la Festa Major del Raval 2011, una celebració àmpliament participativa que reuneix un nombre important d'entitats participants del barri i d'altres barris invitats.

També el 2011 ha estat l'any en què Ribermúsica ha incrementat la seva participació en jornades i congressos, que s'ampliarien el 2012 amb la participació als de Madrid i València i al curs d'estiu de música comunitària de la Universitat Ramon Llull. El 5 de març, Joan Puigdemívol participa a les Jornades a l'entorn de la música i la integració, organitzades pel Moviment Coral Català al Museu d'Història de la Ciutat, que inclouen també una actuació de la Riborquestra a l'església de San Felip Neri. L'11 d'abril, Joan Puigdemívol i Josep Maria Aragay ofereixen una xerrada dins de la Setmana Cultural que la URL organitza en col·laboració amb la Fundació Pere Tarrés. El 27 del mateix mes, Aragay participa com a ponent a les III Jornades 'L'art com a mitjà de transformació social', que organitza la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona al Campus Mundet; la xerrada es completa amb un taller de Bàsquet Beat. També el 24 de maig imparteix un taller de veu en el marc de la presentació del 'Club Nicosia', organització amb residència al Centre Civic Convent de Sant Agustí que dedica els seus esforços a la inserció de persones amb trastorns psicològics. 2011 ha estat també l'any en què l'Ajuntament de Barcelona ha inclòs la Fundació a la seva web, amb una entrevista a Joan Puigdemívol i ressenyes del Festival de Tardor i el Projecte Socioeducatiu; també ha estat l'any en què es va plantejar la renovació de la web de Ribermúsica (feina que ha culminat el 2012) i dels primers passos en la creació del bloc literari del seu creador.

Per damunt de tot, però, el 2011 ha estat l'any d'inici de la Pentalogia del 'Nou Món', la gran aportació intel·lectual de Ribermúsica a un panorama que necessita noves directrius en el seu esforç per sortir de l'atzucac. Si bé l'Acte Central del Ribermúsica 2010 -'Art, Ciència, Espiritualitat'- fou l'inici d'una etapa que deixava enrere l'any temàtic però no atinava a trobar-hi la continuïtat, amb el 2011 s'obre el primer capítol d'aquesta epopeia amb 'Catalans... i universals', que atorga al de 2010 la categoria de pròleg. L'epíleg s'esdevindrà el 2015, l'any "post 2014" i el del 20è aniversari de Ribermúsica, que haurà deixat el 2012 com un any de descans; un any pont per "carregar les piles" i repensar el futur en el context del nou escenari que s'obre amb la inauguració del Centre Cultural.

En la gènesi de Catalans... i universals van concórrer-hi un seguit de factors molt favorables, com la disposició de Peter Bacchus, un "català... i universal" arribat ja fa temps de New York que s'ha identificat de ple amb el seu nou país sense abandonar aquell capteniment tan característic dels anglosaxons que esdevenen catalans de soca-rel. Ell fou l'artífex de tota la part musical, que s'anava imbricant amb el text, i fou també qui va acordar amb el propi Raimon les cançons més adients, que va arranjar i adaptar. Al seu costat, la cantant cubana Odette Telleria fou la veu que, amb pronúncia impecable i musicalitat exquisida, va saber transmetre tota l'essència del gran cantautor, sobretot en la commovedora interpretació de 'He mirat aquesta terra', amb text de Salvador Espriu, el moment culminant del poema escènic.

Més enllà d'una reconeguda excel·lència al teclat, el pianista Joan Monné es va revelar com un brillant acompanyant de Mercè Managuerra (magistral al llarg de tot l'acte) durant el llarg monòleg que descriu el retrat desmitificador de tot un poble (Catalunya) que "es debat en destrets d'indentitat i problemes de desmemòria"; la seva creació d'un fragment que combinava 'El cant dels ocells', 'Muntanyes de Canigó', 'Els Segadors' i el tema del 'Walhalla' wagnerià fou una autèntica "perla". Sasha Agranov, violoncel·lista rus, va participar de l'acció amb una musicalitat d'alta volada i una elevadíssima tècnica; al costat seu, el baixista nord americà Dee Jay Foster, que substituïa al camerunès Armand Sabal-Leco, va obsequiar l'audiència amb un memorable "baix continu" durant l'"He mirat". Al costat d'ells, Riadd Ahmed, el percussionista iraqià professor dels tallers infantils de Ribermúsica, es va incorporar al conjunt de "músics d'ofici" no sense les dificultats de qui domina el ritme però no tant el llenguatge del pentagrama. La flautista xinesa Qiao Zhang va sumar-se al grup durant la execució de l'obra 'Las Meninas' del propi Bacchus, que cloïa la primera part del poema.

La intervenció de la Riborquestra va posar la nota emotiva a un acte que en el seu conjunt respon més a la idea de participació que de perfecció. Tot i encara maldestres, l'estímul que per a aquestes criatures suposa fer música al costat d'interprets tan excel·lents representa l'aspecte més elevat en la pràctica comunitària que han començat i obre la porta a una gens improbable professionalització. Catalans... i universals va acabar amb la irrupció de Julia Koch, la "Terpsícore trípeda" escapada del cartell que Francesc Artigau va dedicar al Ribermúsica 2011; les seves evolucions per la nau, aliena a la "Sardanada de l'Anella" que pilotaven Joan Serra i la Factoria Mascaró, foren una premonició de la "Follia del Carnaval", que Ribermúsica prepara per al 2014. La follia ja va tenir un petit precedent en "El ball dels indignats", que va transcórrer a la plaça tot seguit a al pregó-diatriba "Indignats!", que va llegir Roser Batalla.